

H305 Carl XVI Gustaf, 1.30 mattgrön¹

Sven Erik Mattsson

Inledning

Häftet H305 Carl XVI Gustaf, 1.30 mattgrön är ett spännande häfte. För det första så har omslaget gjorts i två olika storlekar

- A. format på omslag 80 x 44 mm
- B. format på omslag 85 x 44 mm

För det andra kan inlagans papper ha oavsiktligt vitmedel

- 1. inlaga utan vitmedel, A1 och B1
- 2. inlaga med vitmedel, A2 och B2

För det tredje så finns det tre olika nyanser på frimärket.

- a. mattgrön, A1a, A2a, B1a
- b. gråaktigt mattgrön, A1b
- c. gulaktigt mattgrön, suddigt tryck, B1c, B2c

De två första indelningsgrunderna är enkla att bestämma med linjal och UV-lampa. Tyvärr är det svårare att bestämma ett frimärkes nyans då man behöver jämförelsematerial och bra dagsljus. I denna artikel beskrivs egenskaper som är enklare att bestämma och som indirekt kan peka ut vilken nyans som frimärkena i häftet har eller inte alls kan ha. Det är ett konkret och användbart resultat från kartläggningen av H305 i tryckserier som beskrivs i artikeln.

Upplagan för H305 uppges till 7,35 miljoner häften. Det är en jämförelsevis stor upplaga, vilket gör det till en större uppgift att kartlägga vad som finns. Per-Olov Persson gjorde i ”Häfte H305, Carl XVI Gustaf” i Häftessamlaren nr 2, 1986 en mycket kompakt redovisning av H305 på två sidor. Den inkluderar en beskrivning av kännetecknen på omslagsklichéerna och ges också här i ett appendix eftersom bestämning av omslagens klichéer är till stor hjälp vid klassificering av H305. För det andra dokumenteras 11 kontrollnummerserier. När en kopia på färgkortet blev tillgängligt så dokumenterade det 12 olika tryckserier. Per-Olof Persson hade delat in de olika kontrollnummerserierna i olika grupper som han kallade upplagor. Denna ordning i upplagor var rätt men ordningen av kontrollnummerserierna inom upplagorna var inte helt korrekt.

I artikeln presenteras först färgkortet och dess tryckserier. För det andra diskuteras idéerna med kontrollnummerserier. Kontrollnummerserier är ett viktigt begrepp för att sortera ihop häftena i sammanhörande grupper, som vi kan matcha mot tryckserierna för att fylla dem med häften. För det tredje så presenteras matchningen mellan kontrollnummerserier och tryckserier med efterföljande motivering och diskussion så att det står klart vilka huvudtyper av H305 som finns i de olika tryckserierna och vilka kontrollnummer de har. Slutligen ges i tre följande sektionerna mer detaljerad information om H305A, H305Ba och H305Bc med avseende på vitmedel, förekomst av kombinationer RT + kn, eventuella särdrag och kända kn-tusental.

¹ Publicerad i Häftessamlaren 3-4 (171-172) sept och dec 2020

Färgkort

Postverket har en omfattande kontrollapparat vid framställning av frimärken. Man trycker till exempel ett kontrollnummer, kn, på frimärksbanan med jämna mellanrum, oftast vart 10:e häfte. Men man för inte bok över vilka kn som finns för olika frimärkstyper.

Vid tryckningen av frimärksbanan för Postverkets frimärkstryckeri något som de kallar *färgkort*. Det är ett kartotekskort i liggande A5-format. En kopia av färgkortet för H305 finns i figur 1. Längst upp till vänster specificeras valör och format samt typ eller namn på frimärket. Under detta specificeras färgnyansen, som för H305 är grön. Till höger ser vi att pappret är Klippan nr 55A och att cylindern har 340 märken, dvs. 34 häften per varv. Resten av kortet används för att notera information såsom startdatum och använd cylinder för olika tryckserier.

För H305 noterar vi att bara en cylinder (nr 237) har använts. På tryckpressen finns ett cylinderräkneverk som räknar antalet varv som tryckcylindern roterat. Startvärde och slutvärde noteras för varje tryckserie. Skillnaden mellan "Till nr" och "Från nr" ger "Summa", som är antalet varv som tryckcylindern roterat. Eftersom det finns 2x17 häften per varv så får man antalet häften genom att multiplicera "Summa" med 34. Understrykningen betyder att cylindern har förkromats om. Till höger skall man notera färggång och vad som finns i lager. Kortet för H305 innehåller inte denna information. Den finns troligen på kortet för 2-sidiga Carl XVI Gustaf 1.30 mattgrön.

Postverkets frimärkstrieri		FÄRGKORT			H305			
Valör o. format	1.30 A	Typ/jubileum	Carl XVI G					
Färgnyanser	55 A Klippans papper 340 märken/cyl. varv = 34 häf.							
Grön G.F. 51721								
- " - H. 4807								
- " - T. 775911 H								
Datum	Cyl. nr	Cylinderräkneverk			Färg	Färg	Färg	Anm.
		Från nr	Till nr	Summa				
7-11 77	237	377.900	423.500	45.600	se 1.30 Pullen			
18-11 77	"	450.600	474.800	24.200				
3-10 77	"	565.300	571.900	6.600				
8-3 1978	"	200.900	245.100	44.200				
27-6 78	"	633.200	656.800	23.600				Tjvä
7-9 1978	"	955.300	964.400	9.100				
11-9 1978	"	964.400	998.000	33.600				
2-11 78	"	448.600	453.200	4.600				
8/11 78	"	480.400	491.000	10.600				
15-11 78	"	526.000	545.000	19.000				
17-11 78	"	555.000	597.000	42.000				
14-02 79	"	72.800	935.000	207.000				

Figur 1: Färgkortet för H305

I tabell 1 har information från färgkortet sammanställts. Det finns ett terminologiskt problem. Vad skall man kalla det som varje rad i tabellen representerar? Vi använder här termen ”tryckserie” och förkortningen TS för varje rad. Termen ”upplaga” är inte lämplig. För Postverket är allt som trycks före utgivningsdagen en upplaga. H305 gavs ut 78-01-25, vilket betyder att TS 1–3 är tryckta före utgivningsdagen och därför tillhör samma upplaga enligt detta sätt att se. I klassisk filateli pratar man om leveranser, men det passar inte här. Ordet ”tryckning” betyder för branschfolk processen att trycka och inte det tryckta resultatet.

Tabell 1: Sammanställning av information från färgkortet för H305.

TS	Datum	Cylinderräkneverk			Antal häften	Antal kn	Anm
		Från nr	Till nr	Summa			
1	771107	377 900	423 500	45 600	2× 775 200	77 520	
2	771118	450 600	474 800	24 800	2× 421 600	42 160	
3	771208	565 300	571 900	6 600	2× 112 200	11 220	
4	780308	200 900	245 100	44 200	2× 751 400	75 140	
5	780627	633 200	656 800	23 600	2× 401 200	40 120	I prägling
6	780907	955 300	964 400	9 100	2× 154 700	15 470	
7	780911	964 400	998 000	33 600	2× 571 200	57 120	
8	781102	448 600	453 200	4 600	2× 78 200	7 820	
9	781108	480 400	491 000	10 600	2× 180 200	18 020	
10	781115	526 000	545 000	19 000	2× 323 000	32 300	
11	781117	555 500	597 500	42 000	2× 714 000	71 400	
12	790214	72 800	93 500	20 700	2× 351 900	35 190	

Postverket uppger att 7,35 miljoner häften har sålts. Enligt färgkortet har det tryckts 9,87 miljoner inlagor. Differensen upptill räkneverksupplagan är 2,62 miljoner inlagor.

Kontrollnummerserier

För att få en hopkoppling mellan verkliga häften och färgkortets tryckserier är en grundläggande ansats att använda sig av kontrollnummerserier och räkna rester för att reda ut vilka häftelinlagor som tryckts samtidigt. En kontrollnummerserie är en obruten serie där det satts ett kontrollnummer på var tionde inlaga. Observera att en tryckserie kan bestå av en eller flera kn-serier. Störningar såsom start/stopp eller miss av räkneverket kan göra att kontrollnummer inte satts exakt på var tionde inlaga i hela tryckserien. Kontrollnumren i en kontrollnummerserie har en intressant egenskap som skall förklaras i det följande.

Tryckcylindern för H305 hade 2 band som vardera tryckte 17 häftelinlagor när cylindern roterat ett varv. På det undre bandet fanns cylindersiffror och vid tryckning sattes ett kontrollnummer på var tionde inlaga som trycktes av det undre bandet. På H305 så är cylindersiffran 1 delad och cylindersiffran 2 hel. Konventionen är att numrera inlagorna utgående från den hela cylindersiffran dvs c 2 och ge dess inlaga sammanummer; c 2 sitter på inlaga 2. Cylindersiffran c 1 fäna sitter på inlaga 10 och c 1 fot sitter på inlaga 11. Om vi utgår från när kontrollnummer sätts på inlaga 2, kommer nästa kontrollnummer efter 10 inlagor dvs inlaga 2+10 = 12, tredje kontrollnumret kommer på 12 + 10 = 22 då cylindern endast har 17 inlagor så tar vi bort ett helt varv, 22 - 17 = 5. Tredje kn hamnar med andra ord på inlaga 5. Om vi fortsätter så ser vi att kontrollnumren hamnar på inlagorna i följande ordning:

Steg	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17
Inlaga	2	12	5	15	8	1	11	4	14	7	17	10	3	13	6	16	9	2

Notera att efter 17 steg så har det blivit ett kontrollnummer på varje inlaga. I sekvens om 17 kontrollnummer får varje inlaga ett kontrollnummer som är 17 högre än föregående. Det betyder att om viss inlaga fick värdet kn_0 vid start så får de följande kontrollnumren på denna inlaga värdena, $kn_0 + 17 \times i$ där $i = 1, 2, \dots$. Tyvärr är det omöjligt att beräkna kn_0 . Istället så kan man använda sig av värdet som man får om serien startat med $kn = 0$. Det betyder att man skall bestämma ett heltal r i intervallet 0–16 så att $kn = r + 17 \times j$ där j är ett positivt heltal. Detta betyder att r är resten vid division av kn med 17. Som ovanstående resonemang visar så är resten r för en viss inlaga konstant i en kontrollnummerserie vilket är en serie där kontrollnummer har satts på exakt var tionde inlaga.

Även om resterna för de olika inlagorna i en kontrollnummerserie är olika så kan man med hjälp av resten för vilken inlaga som helst räkna ut motsvarande rest för vilken annan inlaga som helst. Det följer direkt av att inlagorna får sina kontrollnummer i en given ordning. För H305 följer man konventionen och anger resten för inlagan som har hel cylindersiffra, dvs $c = 2$. Om man känner resten för inlagan med $c = 2$ kan man enkelt beräkna resten för vilken inlaga som helst med hjälp av tabellen ovan genom att lägga till talet som står rakt ovanför rutan där vi hittar inlagan. Om resultatet blir större än 16 skall man också subtrahera med 17. Ännu enklare blir det om kolumnerna sorteras om så att inlagorna kommer i ordningsföljd.

Steg	5	0	11	7	2	14	9	4	16	11	6	1	13	8	3	15	10
Inlaga	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17

Nu är det enkelt att se att inlaga 10 som har $c = 1$ fana får ett kontrollnummer som är 11 större än det som inlaga 2 med $c = 2$ senast fick. Om resten för inlaga 2 är 1 så har inlaga 10 rest 12. Om inlaga 2 har rest 12 så ger regeln att inlaga 10 får så blir summan $12 + 11 = 23$ vilket är större än 16 vi måste subtrahera med 17 för att få 6. Man kan också säga att man skall antingen addera 11 eller subtrahera med $17 - 11 = 6$ så att man får ett resultat i intervallet 0–16.

Det är enkelt att räkna rest för vilket kontrollnummer som helt. Svårigheten är att konvertera den till en gemensam inlaga, vilket för H305 är inlaga 2 som har $c = 2$ eftersom det kräver att man kan identifiera inlagan på häftet med kn . Om häftet har $c = 1$ fana, $c = 1$ fot eller $c = 2$ är det enkelt. I de flesta andra fall krävs det att inlagan har en cylinderskada som kan användas för identifiering. Med ett undantag dyker cylinderskador först upp i de senaste tryckserierna. Det gör att kombinationer $cy + kn$ är viktiga för att hitta kontrollnummerserierna; var börjar och slutar de. Om man har ett sådant skelett så kan man börja utnyttja andra egenskaper. Vi kommer att diskutera olika möjligheter eftersom det blir aktuellt. Ett enkelt exempel om alla häften i en kontrollnummerserie baserad på häften med $cy + kn$ är H305A så finns det inget stöd för att H305B skall finnas i serien.

H305 har flera överlappande kontrollnummerserier med samma rest. För att skilja ut sådana överlappande kontrollnummerserier kan man använda sig av att många egenskaper inte kan hoppa hur som helst inom ett kn -tusental. Om det inom ett intervall av ett till två kn -tusental finns häften med kn där det hoppar fram och tillbaka mellan H305A och H305B så måste de tillhöra olika kontrollnummerserier. Samma sak gäller klichétyp och även omslagsklichén då kn sattes på vart tionde häfte och då det också finns exakt tio olika omslagsklichéer, så hamnar inlagor med kn från samma rulle i omslag som tryckts med samma klichéer. Om det vid avsyningen av inlagorna hittades något fel så tog man alltid bort hela multipler av 10 av inlagor, vilket gjorde att häftena med kn ändå hamnade i omslag med samma ytterkliché.

Omslagsklichéerna kan användas för att placera in häften med enkelt kn på inlaga vars plats på cylindern kan fastställas i rätt serie. Tyvärr kräver det ett stort material med häften med kn i kombination av c 1 fana, c 1 fot eller c 2 så att man kan bygga upp tabeller med vilka omslagsklichéer häften med kn har i olika serier vid alla kn-tusental. Användning av metoden för att skilja på H295I och H295II med kn finns beskriven i S.E. Mattsson: ”H295 Carl XVI Gustaf, typ I, 1.10 kr ljusröd” Häftessamlaren, Nummer 1 (165), januari 2019.

Tryckserier och kontrollnummerserier för H305

I tabell 2 presenteras kopplingen mellan tryckserier och kontrollnummerserier.

Tabell 2: Tryckserier och kontrollnummer.

TS	Per-Olov Persson			H305	Lägsta och högsta kända kn	Kn-rester	Antal kn	Antal kn färgkort
	upplaga	kn-serie						
1	1	2	771107	A1a, A2a	96314–79382	15→9	83 069	77 520
2		1	771118	A1a	29221–72339	15	43 119	42 160
3		-	771208	A1a	37545–45708	15	8 164	11 220
4	2	3	780308	A1a, A1b	92213–43926	5→16	84 107	75 140
		4		A1b	44896–76319	11		
5	3	5	780627	A1a, B1a	75273–18042	5→16	42 769	40 120
6–7	4	6	780907	B1a	18517–23501	4	79 652	72 590
		-			24250–25890	16		
		7			26316–98168	11		
8	5	8	781102	B1c, B2c	29154–37426	16	8 273	7 820
9		10	781108	B1c	41317–60905	5	19 589	18 020
10		9	781115	B1c	33048–67801	11	34 754	32 300
11		10	781117	B1c	89342–34401	5→16	45 060	71 400
12		6	11	790214	B1c	35012–48927	9	13 916

Av tabell 2 framgår att man måste anse att Per-Olov Perssons indelning i upplagor är korrekt. Han samlade material genom att åka runt till postkontor i Alingsås trakten där han bodde och i Göteborg där han arbetade på Chalmers och genom rapporter från andra samlare. Metoden gjorde att den basala kronologin manifesterat i hans upplagor blev korrekt. Det är helt klart att på utgivningsdagen fanns det endast H305Aa och att H305Ab och H305B dök upp senare.

Klichétyper och RT

För den vidare diskussionen av matchningen mellan tryckserier och kontrollserier så ger tabell 3 en översikt av vilka klichétyper och RT som förekommer i de olika tryckserierna. RT av typ 1 betyder att häftena är gjorda i tredje inhäftningsmaskinen, HM3 och de med RT av typ 2 är gjorda i fjärde inhäftningsmaskinen, HM4. HM3 kunde sätta ritsar på omslagen. Det finns H305 med ritsar men de jag har hittat är mycket svaga och svåra att hitta.

För TS 6–7 anges att det finns häften med klichétyp 1~1. Dessa är såsom Per-Olov Persson påpekar sällsynta. Jag har under alla år av samlande endast påträffat tre neutrala och tre med RT och alla sex har inlagor från övre bandet. Per-Olov Persson har placerat dem i TS 6–7 och inte i TS 5, så det får vi också göra. Tyvärr kan det finnas andra varianter än de som häften med kn visar upp.

Tabell 3: Omslagens klichétyp och RT i de olika tryckserierna.

TS	Kliché- typ	H305						RT 8×2		
		A1a	A2a	A1b	B1a	B1c	B2	kliché	typ	e [mm]
1–3	1~1	x	x					10~10	2	21–25
	1~2	x						7~8	1	14–16
		x						8~9	1	13–14
	1~7	x						2~8	1	15–16
		x	x					3~9	1	14–15
4	1~1	x		x				1~1	2	16–20, 29
	1~10			x				1~10	2	22
5	1~2	x						1~2	2	22–24
					x			9~10	2	12–17
6–7	1~1				x			3~3	2	17
	1~2				x			2~3	2	17–19
					x			9~10	2	21–23
	1~6				x			9~4	2	21
8	1~2					x	x	2~3	2	17~18
9–10	1~2					x		1~2	2	26
	1~3					x		1~3	2	19–20
	1~4					x		10~3	2	16–22
						x		1~4	2	24–26
11	1~2				x		8~9	2	15	
12	1~2					x		4~5	1	23–25
	1~1					x		4~4	1	19–20
?	1~2					x		3~4		24–26

Cylinderskador

Cylinderskador ger en möjlighet till att identifiera inlagor och de ger också viktig information om kronologin. I tabell 4 finns några cylinderskador beskrivna. Tabellen anger i vilken tryckserie och oftast var i denna de dyker upp. Det betyder att skadan inte har observerats i tidigare tryckserier och att den finns i resten av angiven tryckserie och i alla senare tryckserier.

På inlaga 14 finns en genomgående skada, S14a, som kan användas för att identifiera inlagan, men den säger inget om kronologin. Tyvärr har jag inte hittat några andra skador i TS 1–6. I TS 7 i kn-intervallet 45639–47203 dyker det upp en skada, S2a, på inlaga 2, den som har c 2. Denna skada finns sedan i alla inlagor med c 2 i resterande TS 7 och TS 8–12.

Som det påpekas av Per-Olov Persson så har frimärkena i TS 8–12 ett suddigt tryck. Att skilja på H305B1a och H305B1c är ganska lätt om man fokuserar på om frimärkena är skarpa eller suddiga. För mig borde detta vara den väsentliga skillnaden eftersom den säger mer om tillhörighet i tryckserie. Det suddiga trycket indikerar att alla H305Bc är tryckta sist efter alla H305A och H305Ba. Det suddiga trycket kan kanske bero på sliten cylinder eller misslyckad förkromning, men färgkortet indikerar ingen förkromning mellan TS 7 och TS 8.

I slutet av sin artikel nämner Per-Olov Persson att H305Bc har små skador på tryckcylindern som gör att det går att identifiera inlagorna. Tyvärr har jag inte sett någon beskrivning av detta.

Tabell 4: Några cylinderskador

In-laga	Skada	Fri-märke	Beskrivning	Uppkomst	
				TS	kn
2	S2a	4	Horisontellt streck vid bildens vänsterkant, 5,9 mm nedifrån	7	45639–47203
5	S5a	3	Punkt vid bildens vänsterkant, 10,2 mm nedifrån	12	före 39094
6	S6a	9	Punkt 0,1 mm från bildens vänsterkant, 3,5 mm uppifrån	12	från början
7	S7a	7	Punkt i högra delen av V i SVERIGE	8	
9	S9a	5	Punkt 0,8 mm över bild, 34 mm från vänsterkant	12	före 39516
13	S13a	5	Punkt 0,9 mm från bildens högerkant, 5,2 mm uppifrån	8	
13	S13b	8	Punkt 0,9 mm under bild, 5,0 mm från vänsterkant	11	13425–26362
13	S13c	4	2 punkter 1,5 mm från bildens högerkant, 4,5 mm nedifrån	12	från början
14	S14a	5	Punkt 0,4 mm från bildens högerkant, 7,4 mm nedifrån	1	från början
15	S15b	10	Punkt 1,0 mm från bildens högerkant, 3,2 mm nedifrån	12	före 40030
15, 16	S15a, S16a	4, 9	Punkt mellan paren i fjärde raden på inlagorna 15 och 16, 6,8 mm uppifrån. På inlaga 15 sitter punkten 2,0 mm från parets högerkant. På inlaga 16 sitter punkten 1,9 mm parets vänsterkant. Var punkten hamnar beror på centrering.	9	före 57174

I TS 9 dyker det upp en skada som beroende på centrering i sidled som ibland sitter på inlaga 15 och ibland på inlaga 16. I tabellen har därför skadan fått två beteckningar, S15a eller S16a beroende på i vilken inlaga den hamnat.

I TS 12 dyker det upp flera av skador, vilket ger bevis för att dessa häften verkligen tryckts sist.

Matchningen

I matchningen av tryckserier och kontrollnummerserier måste man se till att längderna passar. I de två sista kolumnerna i tabell 2 har antalet kn har beräknats utifrån både cylinderräkneverk och kända kn. Överensstämmelsen är god. I de flesta fall är antal kn större än de borde vara enligt cylinderräkneverket. Det kan förklaras av att man kör papper genom pressen utan att tryckcylindern roterar, men att kn trycks på allt papper av säkerhetsskäl. Erfarenheten indikerar att antal häften enligt kn är 5–10% större än den enligt cylinderräkneverket.

För TS 3 är intervallet av observerade kn mindre än vad cylinderräkneverket indikerar, men det kan förklaras av att vi inte känner alla kn. Ett par saknade kn-tusental betyder mycket för en kort serie.

För de två sista serierna TS 11 och TS 12 är antalet kända kn endast 63% respektive 40%. Det kan kanske förklaras med kassation på grund av att tillgång var större än efterfrågan. I TS 12 kan cylinderskador vara en anledning till kassation. Kanske hände något drastiskt så att en stor del av slutet av TS 12 måste kasseras. Kontrollnumren ger inte hela bilden eftersom det fanns 2 band av inlagor på cylindern och kn sattes endast på det nedre bandet. Då innehållet i TS 11 slutar vid kn 34401 och innehållet i TS 12 börjar vid kn 35012 så skulle man kunna tänka sig att den senare serien kunde tillhöra TS 11. Tyvärr ökar det innehållet i TS 11 till 60-tusen kn, så det fattas fortfarande minst 12-tusental och det finns inga häften till TS 12. Att Per-Olov Persson satt kn-serien 35012–48927 med rest 9 i en egen upplaga talar mot detta. Notera också att denna serie har inhäftats i HM3, medan serierna i TS 8–11 har inhäftats i HM4.

Förutom att längden är rätt är det viktigt att kontrollnummerserierna är tillräckligt tätt belagda. Det bör inte finnas stora hål i dem eller för övrigt många saknade kn-tusen. Ett praktexempel är Per-Olof Persson tionde kontrollnummerserie med rest 5→16 där han redovisade tusentalen 41–60, 89–93 och 13. Där är stora hål. Det har visat sig att hålet 61–88 är riktigt. Häftena med kn 41–60-tusen utgör en egen kontrollnummerserie och att resten av hans häften endast utgjorde en liten del av den nu helt belagda större serien med kn 89–34-tusen.

Som det framgår av tabell 2 så är det flera kontrollnummerserier som har samma rest såsom TS 4, TS 5 och TS 11 vilka överlappar varandra med rest 5→16. Uppdelningen kan göras enligt följande:

1. Till TS 11 sorterades alla H305B1c, som alla var av klichétyp 1~2
2. Till TS 5 sorterades
 - a. alla H305B1a, som alla var av klichétyp 1~2
 - b. alla H305A av klichétyp 1~2
3. Till TS 4 sorterades H305A av klichétyp 1~1 eller 1~10.
4. Efter detta fanns inga häften kvar

Redovisningen av kända kn-tusental i slutet av artikeln visar att de verkligen är tre olika kontrollnummerserier.

Man kan givetvis sortera ut alla H305A1b till TS 4, men häftena i början av TS 4 är H305A1a, så det löser inte hela problemet. Ovanstående angreppssätt ger utsorteringen av alla H305A1b till TS 4 automatiskt och efter en kort inledande sekvens av H305A1a så innehåller resten av serien endast H305A1b. Vi återkommer till sortering av H305A i de olika undervarianter, men det kan påpekas att alla H305A1b med inlaga från undre bandet (reg-mått $a=1,9$ mm) är antingen av klichétyp 1~1 eller 1~10. För häften från övre bandet (reg-mått, $a=1,7$ mm) är det lite osäkrare då man inte har samma bild av hur bra statistik man har, men jag har under alla åren inte hittat något H305A1b med någon annan klichétyp än 1~1 eller 1~10, se tabell 3. Budskapet är att omslagets klichétyp kan ge ledning i fastställandet av frimärkenas nyans.

TS 3 var länge ett mysterium. TS 4 visade sig bestå av två olika kontrollnummerserier i följd. Det var inte så att en av dessa var TS 3. Längderna passade inte in på TS 3. Kontrollnummerserien med rest 5→16 börjar med H305A1a, skulle det kunna vara TS 3? Mysteriet löstes när jag efter långt samlande uppdagade att det på ett ställe i TS 2 fanns dolt en överlappande serie med samma rest. Omslagsklichéerna på häften med kn avslöjade att det fanns överlappning mellan två serier. Tabell 5 visar vilka omslagsklichéer häften med kn i intervallet 34–48-tusen för TS 1–3. Kontrollnumren i TS 2 och T3 har samma rest 15. Omslagsklichéerna avslöjar klart att det är överlapp åtminstone vid 37- och 41–45-tusen. Hur vet man vilka häften av dessa som hör till TS 2 och vilka som hör till TS 3. Om man tittar på kontrollnumren i de övriga delarna av TS 2 så sitter de 3,8 mm eller längre från bild och sidled ganska centralt och många sitter 00.000 och det gör också de häften som valts ut till

TS 2 i överlappen. Resultatet för TS 3 är kontrollnumren sitter 3,5 mm eller närmre från bild och i sidled sitter de 000.00. När inlagorna från TS 1 och TS 2 producerats fanns det mycket att häfta in så man använde både den tredje häftesmaskinen, HM3, som här gav omslag av klichétyperna 1~2 och 1~7 samt den fjärde häftesmaskinen, HM4, som gav omslag av klichétypen 1~1. Som synes så har alla häften som sorterats in i TS 3 gjorts i HM4 med klichétypen 1~1. Efter som serien är kort så är naturligt att endast en häftesmaskin, HM4 använts.

Tabell 5: Omslagsklichéer för häften med kn i intervallet 34–48-tusen för TS 1–3.

Kn-tusental	TS 1		TS 2		TS 3	
	kn	kliché	kn	kliché	kn	kliché
34	34826–	6~2	–34070 34500–34878	1~1 5~5		
35	–35232 35554–35556	6~2 8~*	35134–35740 35994–	9~9 5~6		
36	36250–36939	9~9	–36661	5~6		
37	37857	8~8/9	37268–37549	2~3	37171–37578	10~10
38			38320–38322 38809–	3~3 5~5		
39	39687–	9~9	–39053 39762–39951	5~5 10~1		
40	–40054	9~9	40719–40804	1~7		
41	41058–41077 41553–41820	5~5 6~6	41565–	1~1	41433–	9~9
42	42305–42526 42656–42658	4~10 6~2	–42039 42533–	1~1 3~4	–42067 42376–42974	9~9 8~8
43	43235– –43902	5~1	–43286 43638–43913	3~4 10~10	43427–	7~7
44	44404–44732	5~5	44334–44459	9~9	–44462	7~7
45	45875–	4~4	45321–45833	7~7	45388–45708	6~6
46	–	4~4	46100–46758	7~3		
47	–47467	4~4	47163–47478 47970–	10~10 4~4		
48	48034–48317 48602–	1~7 7~7	–48669	4~4		

I de tre följande sektionerna ges mer detaljerad information om H305A, H305Ba och H305Bc såsom vitmedel, förekomst av kombinationer RT + kn, eventuella särdrag och kända kn-tusental.

En rulle med färdigtryckta häftesinlagor från 2:a Goebelpressen innehåller enligt uppgift i Atlas häfteshandbok en 600–750 m lång frimärksbana. Detta motsvarar 13 000 – 17 000 H305 häften per band. I förteckningen nedan över kända kn-tusental så är avståndet mellan kända kn i ett intervall högst 800 kn dvs. 8000 häften. Sannolikheten för att finns en annan variant i intervallet är alltså liten. Men man vet aldrig riktigt säkert. Det kan ha hänt något under inhäftningen. Klichéerna kan gå sönder. Rullen med omslagspapper tar slut och måste bytas. Kapaciteten hos 3:e och 4:e häftesmaskinerna var 60–80 000 häften per dag.

H305A

H305A utgör alla häften i TS 1–4 och en del av TS 5 där det också finns H305B1a.

När jag skall examinera H305A brukar jag börja med att lägga dem under UV-lampan och sortera ut H305A2, dvs häften vars inlagor har vitmedel. Alla H305A2 tillhör TS 1. För resten av häftena passa på och undersök om det finns smitta av fluorescens runt perforeringshål. Det är ett bra kännetecken på häften från TS 1–3. Denna smitta förekommer inte i de andra tryckserierna. Observera att det oftast är ett fåtal av perforeringshålen i häftet som har smitta. Det är inte alls som för H295 där det ofta finns smitta runt alla hålen. Det är viktigt att göra undersökningen i ett helt mörklagt rum med UV-lampan som enda ljuskälla. Om det finns smitta runt något perforeringshål så är häftet H305A1a och man slipper besväret att undersöka om det är H305A1b. Sedan brukar jag bestämma klichétyp på omslaget. Då alla H305A1b har klichétyp 1~1 eller 1~10, så sorterar man bort de som inte har det som H305A1a. Återstoden måste man tyvärr bemöda sig med att bestämma frimärkenas nyans, vilket i de flesta fall inte är så svårt, men det finns tyvärr gränsfall.

Per-Olof Persson numrerade TS 1 och TS 2 i omvänd ordning. Det är naturligt att göra så eftersom man får den naturliga övergången 15→9 i rest med ett hopp för kn 73–95-tusen mellan de två serierna då något annat måste ha tryckts. Det finns exempel på att man gjort så och sedan återstartat i rätt läge så att resten behållits. Men då det är stor skillnad i upplagestorlek mellan TS 1 och TS 2 så är det klart hur man måste matcha kontrollnummerserierna. Låt oss också titta på hoppet mellan TS 1 och TS 2. Enligt färgkortet har cylinderräkneverket gått $450\,600 - 423\,500 = 27\,100$ varv mellan TS 1 och TS 2. Tyvärr har jag inte hittat någon uppgift på vad som tryckts däremellan. Man kunde abonnera på frimärken från omtryckningar som gjorts efter utgivningsdagen. I dokumentation av leveranser av 2-sidiga frimärken finns det inget att hämta. Om vi antar att man tryckt frimärken av samma storlek som de i H305 skulle det motsvara $17 \times 27100 / 10 = 46\,070$ kontrollnummer att jämföras med den observerade skillnaden på $129221 - 79382 = 49\,839$ kn vilket stämmer bra överens.

Tabell 6: Förekomst av kombinationer med RT + kn för H305A

TS	Kliché	Kn-tusental		
		A1a	A2a	A1b
1	7~8	25–26		
	8~9	97–98		
	10~10	31–32, 71	71–72	
2	10~10	43, 47, 53, 56		
3	10~10	37		
4	1~1	95–96		09, 11, 29, 37–38, 42, 51–52, 64–65, 66–67, 69, 75–76
5	1~2	82		

I tabell 6 anges kända förekomster av kombinationer RT + kn för H305A. Notera den ojämna fördelningen; H305A1b har utan konkurrens RT + kn vid flest kn-tusental.

I appendix finns en tabell som för TS 1–5 och dess H305A anger vilka omslagsklichéer häften med kn har vid olika kn-tusental. Med tabellen kan man för ett H305A med kn för vilken man bestämt omslagsklichéerna få hjälp med att hänföra den till rätt tryckserie. Man kan undersöka om ett häfte med kn är H305A1a eller H305A1b då det för att vara ett H305A1b skall tillhöra TS 5 och ha ett kn i intervallet 09–76-tusen. Även ett lite lägre kn kan duga, men det är svårt att riktigt säga då det där är en övergång från H305A1a till H305A1b.

TS 1

Kn är helt och har position 0.000-000.00 och sitter 3,5–4,0 mm från bild. Omslagen kan ha grågrön omslagstext och för häften med kn är de kända i intervallen 97519–00862 och 63300–63929

A1a	HM4	1~1				04–05, 06–07				
	HM3	1~2	96–00	97–00			07–09		10–13	
	HM3	1~7			03			09–10		13–14

A1a	HM4	1~1				26–27			31–32	
	HM3	1~2	14, 16–24		25		27			35
	HM3	1~7		24				28, 29–31		34–35

A1a	HM4	1~1	36	37	39, 41		44, 45–47		48–49		52, 53–56	
	HM3	1~2										
	HM3	1~7				42–43		48		50–51		

A1a	HM4	1~1	57	58–60		62		65–71		73, 74–77		
	HM3	1~2			61		63					
A2a	HM4	1~1						71–73			78	
	HM3	1~7										79

TS 2

Kn är helt och har position 00.000-00Q00 och sitter 3,8–5,2 mm från bild.

A1a	HM4	1~1	29		31–35		38–39			41–42		43–44, 45	
	HM3	1~2		31		35–37		39			42–43		
	HM3	1~7							40				46

A1a	HM4	1~1	47–50		53–54		56, 57	57–58
	HM3	1~2		51–52		54–55		

A1a	HM4	1~1	63–64			63–64		65–66		68–72
	HM3	1~2		59, 60, 61–62			64		67, 68	

TS 3

Kn är helt och har position 00Q00-000.00 och sitter 3,2–6,6 mm från bild.

A1a	HM4	1~1	37, 41–44, 45
-----	-----	-----	---------------

TS 4

Kn är helt och har position 00.000-00Q00 och sitter 3,8–5,2 mm från bild.

A1a	HM4	1~1	92, 94–97, 00–02
-----	-----	-----	------------------

A1b	HM4	1~1	04–13, 15, 16–17, 19, 20, 22, 23–25, 27–34, 35, 36–43	44–46, 47–48, 50
-----	-----	-----	---	------------------

A1b	HM4	1~1	51–52, 53–56	58, 60	62–67, 69, 70–71, 72	74	75–76
A1b	HM4	1~10		58	61		

TS 5

Kn är helt och har position 00Q00-000.00 och sitter 3,2–3,8 mm från bild. Då TS 5 även innehåller häften av typ B1a, så redovisas kända kn-tusental för A1a gemensamt med B1a nedan.

H305B1a

Man skiljer enklast på H305B1a och H305B1c genom att alla H305B1a har frimärken med ett skarpt tryck, medan H305B1c har frimärken med suddigt tryck. På H305B1a är rutnätet skarpt och fint, men på H305B1c är en del rutor fyllda med färg.

H305B1a utgör alla häften i TS 6–7 och en del av TS 5 där det också finns H305A1a. H305Ba är inte känt med inlagor med vitmedel.

TS 6–7 behandlas som en enhet då det är svårt att fastställa var gränsen mellan dem skall dras. Låt oss fokusera på den del av tabell 2 som rör H305B1a.

TS	Per-Olov Persson			H305	Lägsta och högsta kända kn	Kn-rester	Antal kn	Antal kn färgkort
	upplaga	kn-serie						
5	3	5	780627	A1a, B1a	75273–18042	5→16	42 769	40 120
6–7	4	6	780907	B1a	18517–23501	4	79 652	72 590
		-			24250–25890	16		
		7			26316–98168	11		

Den säger att TS 6–7 består av 3 olika kontrollnummerserier. Den andra serien med rest 16 finns inte med i Per-Olov Perssons uppställning. Jag har H305B1a med c 2 + kn 24632 och c 2 + kn 25890 som båda har rest 16. Dessa häften saknar den skada som dyker upp i TS 7 i kn-intervallet 45639–47203 på inlagan med c 2 så deras inlagor kan inte ha tryckts efter TS 6–7. En möjlig indelning kunde vara att placera dem sist i TS 5, som också har rest 16, men det skulle betyda att det skulle finnas 50617 kn jämfört med färgkortets antal på 40120. Överskottet blir då över 26%, vilket är alltför mycket. I TS 6–7 fanns det ett hål som de kunde fylla ut. På de två häftena sitter kn 4,2 mm från bild och detta avstånd stämmer bra med det avstånd som kn har i de andra häftena i TS 6–7, medan i TS 5 så sitter de mest runt 3,5 mm från bild. Det finns givetvis en tredje möjlighet att de tillhör en egen mycket kort tryckserie som inte noterats på färgkortet.

I tabell 7 anges förekomst av kombinationer med RT + kn för H305B1a. Både TS 5 och TS 6–7 har RT + kn vid 93–94-tusen. De skiljs enklast åt genom att deras e-mått (ryggtryckets avstånd från övre kant) är väsentligt olika såsom tabellen anger.

Tabell 7: Förekomst av kombinationer med RT + kn för H305B1a

TS	Kliché	e [mm]	Kn-tusental
5	9~10	12-17	81, 84-85, 93-95, 00, 10, 13
6-7	9~10	21-23	27-28, 45-46, 93-94
	2~3	17-19	81, 85-87, 93-94

TS 5

Kn är helt och har position 00Q00-000.00 och sitter 3,2-3,8 mm från bild. Då TS 5 också innehåller häften av typ H305A1a, så redovisas här kända kn-tusental gemensamt med H305A1a.

A1a	HM4	1~2	75, 76-79		82-83		85, 86-87, 88, 90-91		97-99
B1a	HM4	1~2		80-81		83, 84-85		92-97	

A1a	HM4	1~2	00		03-06		17-18
B1a	HM4	1~2		00-01, 02-03		07-14	

TS 6-7

Kn är helt och har position 00.000-000Q0 och sitter 3,8-4,5 mm från bild.

B1a	HM4	1~2	18-23	24, 25	26-28, 29-33, 34, 35-40, 41-44, 45-54, 55-56, 58-63, 65
-----	-----	-----	-------	--------	---

B1a	HM4	1~2		76-77, 78-79, 80-81		84-87, 88-91, 92-97, 98
B1a	HM4	1~6	65-70, 73-76		82, 83-84	

H305Bc

H305Bc utgör alla häften i TS 8-12. Alla häften H305B med inlagor med vitmedel, H305B2c kommer från TS 8.

I tabell 8 anges förekomst av kombinationer med RT + kn för H305B1c. Inga häften med RT + kn är kända i TS 8 och TS 11. Speciellt betyder det att för det första finns det inga H305B2c med RT + kn och för det andra så finns det inga delade kn i kombination med RT.

Tabell 8: Förekomst av kombinationer med RT + kn för H305B1c

TS	Kliché	Kn-tusental
9	10~3	43
10	2~3	41-42
	10~3	48, 51
12	4~5	36-37
	4~4	47-48

TS 8

Kn är sitter 3,7–4,5 mm från bild. Det finns först delade kn och efter en förskjutning åt höger blir det hela kontrollnummer enligt följande:

H305	Kontrollnummer		Kn-rest				
	intervall	position	c 2 +kn	kn+ c 2	c 1 fana +kn	c 1 fot +kn+ c 1 fana	kn+ c 1 fot
B1c	29154–30539	1+4, 1,5+3.5	4	16	15	10	5
B2c	30729–31710	1+4, 1,5+3.5, 2+3					
B1c	31999–32139	1+4					
B1c	33094–35190	000.00	-	16	10	-	5
B2c	36822–37324	000.00					
B1c	37426	000.00					

Man kan beräkna resten för att kontrollera att ett par inte är oäkta.

B1c	HM4	1~2	29–30		31–32	33–35		37
B2c	HM4	1~2		30–31			36–37	

TS 9

Kn är helt och har position 00.000 och sitter 3,0–4,5 mm från bild.

B1c	HM4	1~4	42–43, 45–49, 50–60
-----	-----	-----	---------------------

TS 10

Kn är helt och har position 00.000-00Q00 och sitter 3,3–4,5 mm från bild.

B1c	HM4	1~2		38–42		
B1c	HM4	1~3				55, 57–61, 65, 67
B1c	HM4	1~4	33–38		42–45, 47–53	

TS 11

Kn är helt och har position 00Q00-000.00 och sitter 3,8–4,5 mm från bild. Omslagen kan ha grågrön omslagstext och för häften med kn är de kända vid 19–22, 25–27 och 29-tusen.

B1c	HM4	1~2	89–93, 01–02, 06, 12–13, 14–15, 19–22, 25–27, 29, 34
-----	-----	-----	--

TS 12

Kn är helt och har position 00Q00-000.00 och sitter 3,9–4,5 mm från bild. Omslagen kan ha grågrön omslagstext och för häften med kn är de kända i vid 35–40-tusen.

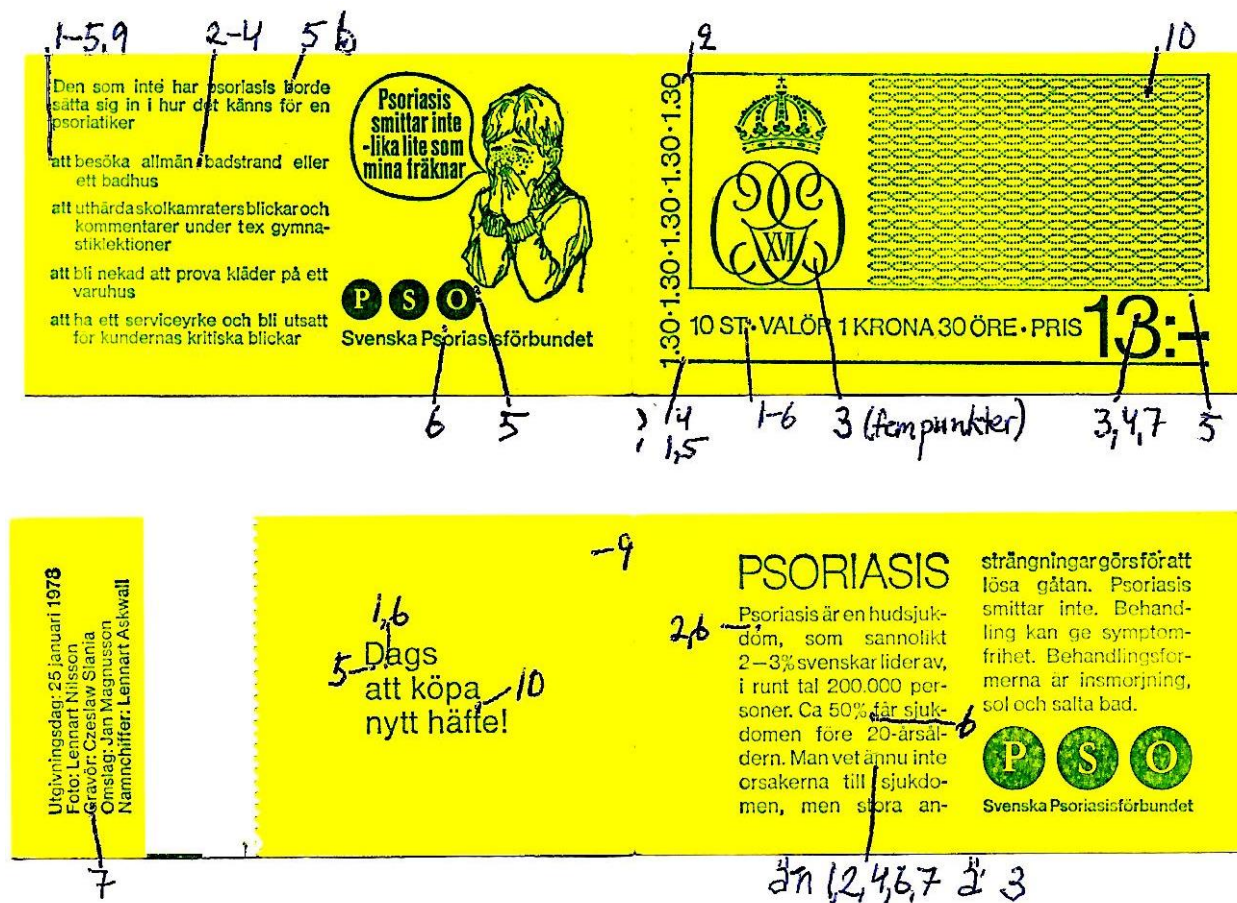
B1c	HM3	1~1		47
B1c	HM3	1~2	35–40	

Efterskrift

Jag är mycket intresserad av kommentarer. Speciellt vill jag veta om någon har häften som strider mot mina iakttagelser. Rapporter om nya kn-tusental är välkomna. Kontakta Sven Erik Mattsson, E-post SvenErik.B.Mattsson@gmail.com

Appendix: Kännetecken på omslagsklichéer

En uppsättning av omslagsklichéer har identifierats. Deras kännetecken finns beskrivna i figuren.

Kännetecken för omslagsklichéerna. Innerkliché 8 saknar kännetecken.

Kännetecknet för innerkliché 9 saknas för det mesta då det finns endast sparsamt i början.

Om kännetecknen för innerklichéerna 1–7 och 10 saknas så är det troligast att det är innerkliché 8 eller 9, men tyvärr saknas för det mesta kännetecknet för innerkliché 9 så det omöjligt att skilja på dem två. Man får se om ytterklichén passar med endera eller båda av dem. De svåra fallen ges i tabellen nedan:

	klichétyper	oskiljbara	Anmärkning
H305A1a	1~1, 1~2	8~8, 8~9	
H305A1b	1~1, 1~10	9~9, 9~8	
H305B1c	1~2, 1~3	7~8, 7~9	
H305B1c	1~3, 1~4	6~8, 6~9	
H305B1c	1~1, 1~2	8~8, 8~9	1~1 är ovanlig, endast i TS 12

Om man har ett äkta par med delad c 1 + kn kan man lösa problemet hur det ser ut vid tusentalet för den serien.

Kännetecknen på ytterklichéerna är konstanta och det är de också för innerklichéerna 1–7 och 10, men i TS 12 försvinner kännetecknet för innerkliché 5, men då kännetecknet för innerkliché 4 finns kvar kan man särskilja på 4~4 och 4~5.

På ytterkliché 7 uppstår tidigt på sid IV ett brott i linjen på pratbubblan vid pojkens ögon. Om linjen är hel markeras klichén med 7h och om den är bruten med 7b. I TS 4–12 är det alltid 7b och då är brottet enkelt att se.